

Бреус С.В.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Подальший розвиток ринкових відносин в Україні вимагає введення в дію системи організаційно-економічних чинників ефективного освоєння у виробництві науково-технічної продукції, яка б дозволила підвищити її якість та конкурентоспроможність.

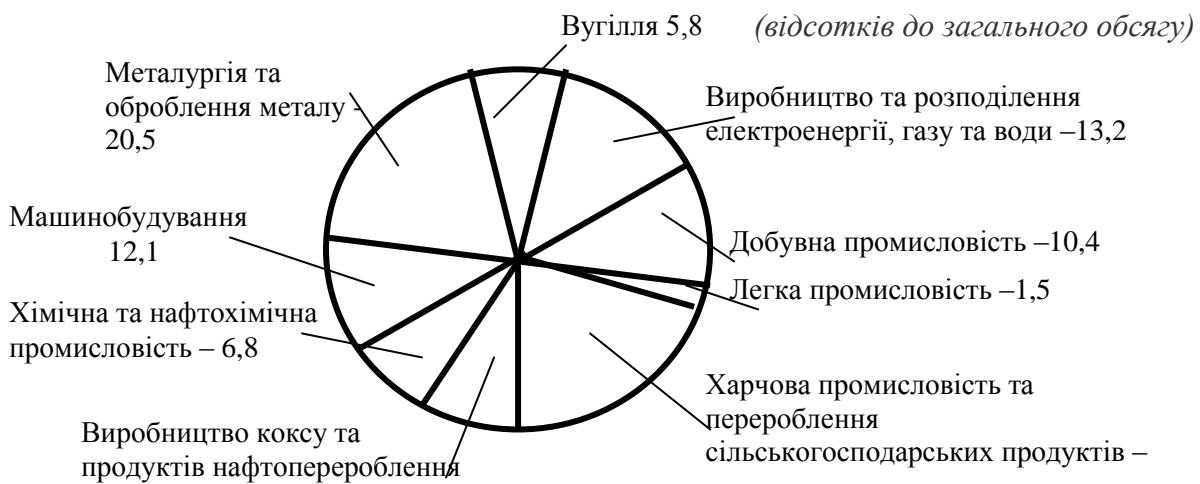
До 90-х років ХХ ст. розвиток України здійснювався екстенсивними методами, які заключались в комплексному використанні природних ресурсів, встановленні необхідних обсягів виробництва продукції, координації ціноутворення, що не давало змогу широкого впровадження в життя результатів науково-технічних розробок. Така політика призвела до зниження конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках. Не дивлячись на зростання зареєстрованих науково-дослідних та дослідно конструкторських робіт (НДДКР), середньорічний обсяг впроваджених нових розробок складав біля 40% всіх завершених досліджень. Річна кількість зразків нової техніки неухильно коригувалась і в розрахунку на число виконаних НДДКР ледве досягла 5%. [5] Лише одна із 20 наукових розробок завершувалась впровадженням справжньої новацією. Аналіз інноваційної діяльності показує невідповідність отриманих результатів ресурсам і засобам наукового комплексу. Країна відставала від економічно розвинених держав за показниками ліцензійної та винахідницької активності, а також за реалізацією на світовому ринку наукоємної продукції. Винаходи і науково-технічні досягнення не знаходили широкого застосування в народному господарстві, а техніка, і якій вони були втілені, не була конкурентноздатною на світовому ринку. Причину цього вчені бачать в організаційній і економічній слабкості механізму втілення науково-технічних розробок. [5].

Проведений аналіз [1-4] свідчить, що ці питання системно та комплексно недостатньо висвітлювались в науковій літературі.

Невирішені частини загальної проблеми. Вітчизняними економістами [7,8] розроблені основні тенденції організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності, але не повністю враховані всі чинники інноваційного розвитку економіки України, що потребує подальшої розробки з врахуванням пріоритетності та специфіки галузі. Тому *метою справжньої роботи* є розробка організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування в Україні.

Вклад основного матеріалу. Після 1990 –х рр. ХХ ст. ситуація в Україні не поліпшилась, а навпаки, відбулось значне зниження валового внутрішнього продукту (ВВП), наприклад, у 1998 р. ВВП України становив близько 40% від рівня 1990р. Найбільший спад спостерігався у чорній металургії-6,8% і машинобудуванні – 4,5%. [6]. Основними причинами цього було: розрив господарських зв'язків між республіками, скорочення військового виробництва, втрата орієнтирів керівниками деяких підприємств у нових умовах та ін. В роки розбудови спад відбувався в основному за рахунок пристосування економіки до нових вимог ринку. Через брак коштів підприємства не мали змоги оновлювати основні засоби, зменшилось споживання матеріалів і комплектуючих виробів, не виплачувалась заробітна плата працівникам. Відбулось зменшення платоспроможного попиту населення і як результат – скорочення кінцевого споживання. [6].

Структурні зміни у виробництві за останні дванадцять років призвели до значної втрати позицій галузей промисловості з високою доданою вартістю: так, з 1990 року по 2002 рік частка машинобудування та металообробки скоротилась з 30,5 до 12,5 відсотка і навпаки, суттєво зросла питома вага галузей нижчих технологічних укладів – паливної промисловості (з 5,7 до 10,1 відсотка), електроенергетики (з 3,2 до 12,1 відсотка), чорної металургії (з 11,0 до 22,9 відсотка). [9] У 2002 р. порівняно з 2001р. відбулось деяке зростання кількості підприємств машинобудування – до 10898 у 2002р., (для порівняння у 2001р. їх було 10345). З них у 2002р. :виробництвом машин і устаткування займались відповідно 5051 і 4842; виробництвом електричного та електронного устаткування 4735 і 4471; виробництвом транспортного устаткування 1112 і 1032. В цілому ж частка продукції машинобудування в загальному обсязі виробництва

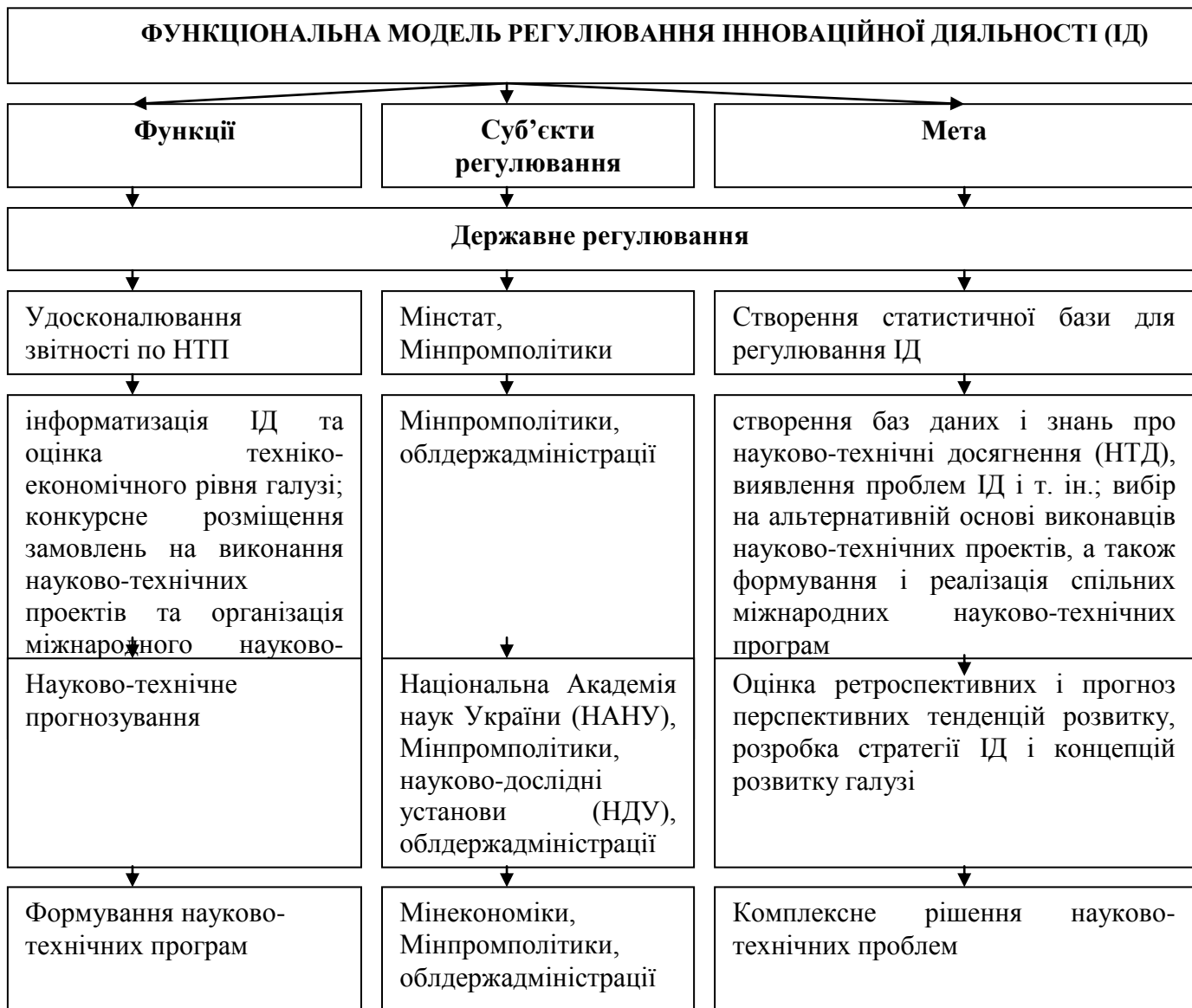
продукції промисловості становила, 12,1% (рис. 1). [10].

Рис.1. Виробництво продукції промисловості за видами діяльності у 2002р.

Протягом 2000-2003рр. промисловими підприємствами України було впроваджено біля 5,4 тис. нових технологічних процесів, зокрема, протягом 2003 р. інноваційно активними підприємствами було впроваджено в 1,3 раза більше нових технологічних процесів ніж у 2002р., було створено і поставлено на ринок 7,4 тис. найменувань нових видів промислової продукції. Це свідчить про певне зростання кількості підприємств, що здійснювали механізацію і автоматизацію виробництва. [10]. Однак у цілому рівень інноваційної активності підприємств та організацій ще залишається недостатнім. Основними причинами цього є: слабка зорієнтованість інституційної, фінансової та банківсько-кредитної систем на підтримку інноваційного розвитку вітчизняної економіки, вкрай низький рівень фінансування інноваційної діяльності, недостатня розвиненість малих та середніх інноваційних підприємств, майже повна відсутність посередницьких організацій, які працюють на інновації, а також венчурного фінансового потенціалу. Недостатні темпи інноваційного розвитку спричинені низьким рівнем державного впливу на інноваційний розвиток економіки України, невідповідністю існуючої системи органів державного управління моделі інноваційного розвитку економіки. [12].

Аналіз інноваційної діяльності свідчить про відсутність цілісної стратегії науково-технологічного та інноваційного розвитку економіки України, яка повинна базуватись дослідженні стану соціально-економічного розвитку держави та інноваційної діяльності, включаючи складові науково-технічного потенціалу на всіх рівнях управління, а також враховувати перспективні тенденції соціально-економічного розвитку.

В цілях удосконалення організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності доцільно враховувати основні функції інноваційної діяльності, зокрема науково-технічне прогнозування, формування науково-технічних програм, фінансування найважливіших НДДКР, а також законотворча діяльність у сфері НТП (рис. 2.) [4,29].

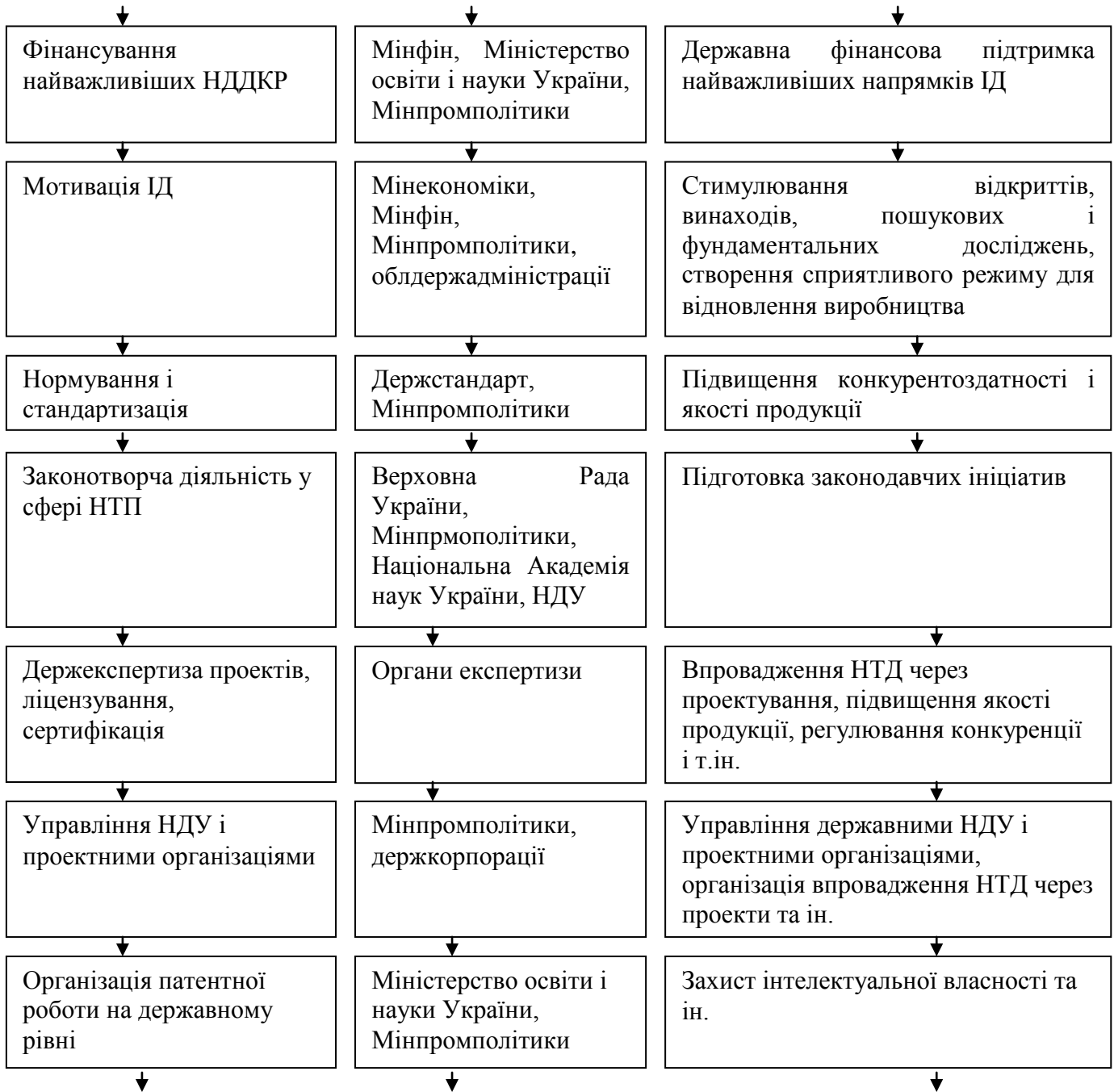

Рис. 2. Функціональна модель регулювання інноваційної діяльності

Розробка організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності неможлива без врахування світового досвіду в цій сфері, зокрема світовою практикою підтримки інноваційної діяльності передбачає використання значної кількості інструментів реалізацією держави функцій у сфері інноваційного розвитку (рис. 3). [13].

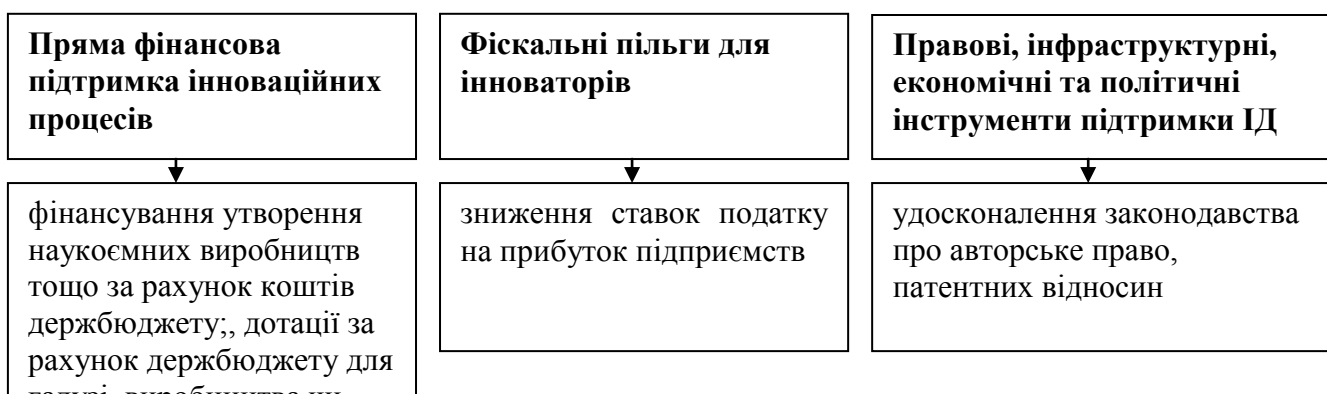

Рис. 3. Інструменти державної підтримки інноваційної діяльності

Враховуючи вищенаведене доцільно запропонувати наступний організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності машинобудування України (рис.4.), що включає основні функції регулювання інноваційної діяльності на державному рівні і інструменти державної підтримки інноваційної діяльності провідних країн світу.

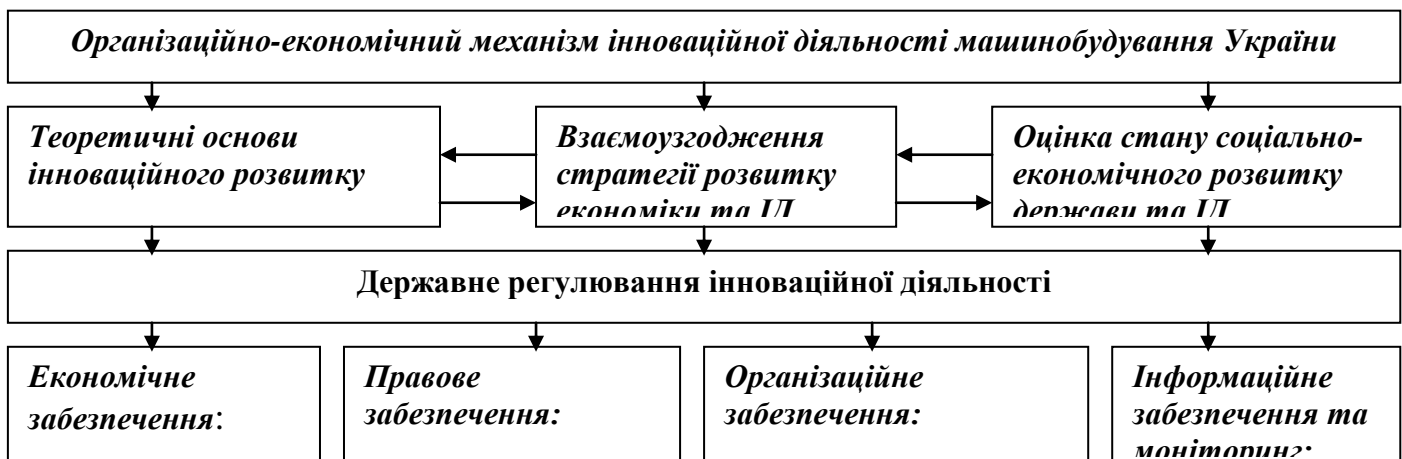

Рис.4. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності машинобудування України

Враховуючи вищевикладене можна зробити висновок, що Україні задля інноваційного зростання економіки необхідно повною мірою використовувати досвід зарубіжних країн в цій сфері з урахування всіх ринкових і державних важелів впливу в розробці організаційно-економічного регулювання інноваційного розвитку машинобудування як такої, що може стати в майбутньому рушійною силою інноваційного розвитку економіки країни в цілому.

Задля вдосконалення організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності машинобудування України необхідно реалізовувати наступні заходи: розвивати венчурні механізми освоєння нововведень; створювати сприятливі умови для приватних капіталовкладень в сферу НІОКР і освоєння нових технологій; вирівнювати (у бік підвищення) інноваційного потенціалу регіонів і територій шляхом активізації наявних у них науково-технічних ресурсів; здійснювати спеціальні цільові програми на загальнодержавному, регіональному і місцевому рівнях; надавати податкові пільги, що були б направлені на стимулювання регіонального інноваційного розвитку; забезпечувати максимальну відповідність структури органів державного управління функціональній моделі управління інноваційної діяльності з орієнтацією діяльності міністерств та інших органів виконавчої влади на переважне надання адміністративної підтримки та державних послуг, що сприяють інноваційному розвитку та ін.

Література

1. Інноваційний розвиток економіки та напрямки його прискорення / За ред. В.П. Александрової. К.: Ін-т екон. Прогнозування НАН України, 2002.
2. Гальчинські
3. й., Геєць В., Семиноженко В. Україна: наука та інноваційний розвиток. К., 1997. – 66 с.
4. Денисенко М. Проблеми удосконалення організаційно-економічного механізму інвестування. // Економіст №10 2002 р. С. 46-51.

5. Економіка та організація інноваційної діяльності. Науково-навчальне видання. Сухоруков А.І. – К.: Інститут муніципального менеджменту та бізнесу, 2001. – 184 с.
6. Соловьев А.К., Научно-техническая деятельность: факторы интенсификации. (практика социалистического хозяйствования. Новое в жизни, науке, технике. Подписная научно-техническая серия. 1982/2. “Знание”, М., 1989. – 64.
7. Лопатинський Ю.М. Деякі тенденції розвитку економіки України. Йозеф Шумпетер та проблеми реформування економіки України. – К.: Таксон, 2000. – 244 с.
8. Ильяшенко С.Н. Экономический механизм управления инновационным развитием в условиях переходного периода // Вісн. Сумського держ. ун-ту. - 1999. - № 3. - С. 55-59.
9. Кондрашов О.М. Організаційно-економічний механізм регулювання інноваційної діяльності в промисловості України: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: 08.07.01. /Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України. – К., 2003. – 20 с.
10. Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2003 році".
11. Статистичний щорічник України за 2003 рік. Держкомстат. – К. 2004.
12. Про соціально-економічне становище України за 2003 рік. Держкомстат. – К. 2004.
13. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Ст. зб. / Держкомстат. – К.2002.
14. [http://meta-ukraine.com/go.asp?http://www.niss.gov.ua/Table/Zhalilo21/003.htm%20Перспективи інноваційного розвитку](http://meta-ukraine.com/go.asp?http://www.niss.gov.ua/Table/Zhalilo21/003.htm%20Перспективи%20інноваційного%20розвитку). Аналітична доповідь // <http://www.niss.gov.ua/Table/Zhalilo21/003.htm> (Ukrainian WIN 03-02-2004).